

สันตินวัตกรรม: สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวงเพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุข
SANTI INNOVATION: ARTIFICIAL MEDIA PUZZLE OF LUANG PU SUANG TO STRENGTHEN
SOCIAL PEACE

พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (พิมณฑ)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Phra Adisak Wachirapunyoo (Pimnon)
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
e-mail: wachirapunyoo@hotmail.com

Abstract

The author explained the various principles regarding Santi Innovation: Artificial media puzzle of Prosthodontics of Luang Poo Suang. The linkage of understanding was interpreted to help understand, provide flexibility, facilitate the ease of meaning access vividly, and be consistent with the elements of artificial media puzzle. The meaning of the great reverence of the Buddha had brought wisdom to the world. The doctrine had been described through the media, the puzzles of Luang Poo Suang completely in all 7 matters (which were knowledable, awake and joyful like a lotus blossoming). And when one felt the inner peace, then went out and helped others to give peace to others as the pigeon flying lotus lotus.

Keywords: Santi Innovation, Artificial Media Puzzle, Strengthen, Social Peace

บทคัดย่อ

สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวง ผู้เขียนได้อธิบายหลักธรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงตีความ ให้เกิดความเข้าใจ และให้มีความยืดหยุ่น ง่ายต่อการเข้าถึงความหมาย เข้าใจความหมาย ชัดแจ้งในความหมาย และให้สอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรม ที่สื่อความหมายแห่งพระกรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าได้หยิบยื่นสติปัญญาให้แก่ชาวโลก ได้รับการอธิบายหลักธรรมคำสอนเหล่านั้นผ่านสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวงทั้ง 7 ประการ เปรียบเสมือนพระหัตถ์ของพระองค์ยื่นแบออกมา เมื่อผู้ใดได้รับการศึกษาปฏิบัติตามย่อมได้สัมผัสความสุขสงบสุขภายในอย่างแท้จริง คือ มีความรู้ ตื่น และเบิกบาน เปรียบเสมือนดอกบัว ที่กำลังเบ่งบาน และเมื่อผู้ใดได้สัมผัสความสุขสงบเกิดขึ้นภายในแล้วก็ออกไปช่วยเหลือเกื้อกูลหยิบยื่นสันติสุขเหล่านั้นให้แก่ผู้อื่นด้วยเปรียบเสมือนนกพิราบโยยบินคาบดอกบัว

คำสำคัญ : สันตินวัตกรรม; สื่อประดิษฐ์; ปริศนาธรรม; สันติสุข

บทนำ

หลวงปู่สรวง เป็นพระเกจิอาจารย์ถิ่นอีสานใต้ที่ชาวพุทธกำลังกล่าวถึงกันอย่างมากในปัจจุบัน มีวิถีชีวิตอยู่อย่างสมถะ สันโดษ เรียบง่าย ชอบอยู่กับธรรมชาติในป่า พักอาศัยในกระท่อมที่ชาวบ้านสร้างไว้และถวายให้ท่านจำวัด เป็นหลังเล็ก ๆ (มูลนิธิพุทธอุทยานสัมพุทธ, 2557) Dhammabhuddahyana-sombuddho Foundation, 2014)ท่านเป็นพระเกจิอาจารย์ที่สานุศิษย์ทั้งหลายทั่วประเทศเคารพบูชาอย่างมาก ในปัจจุบัน เพราะเชื่อว่าท่านเป็น “ผู้วิเศษ” (สุธน ศรีหิรัญ, 2556) (Srihirun, 2013) เรื่องราวประวัติของท่านได้กลายเป็นตำนานที่กล่าวถึงกันไม่รู้จบ แม้แต่ชื่อ “หลวงปู่สรวง” ชาวบ้านแถบสุรินทร์ ศรีสะเกษ ก็ยังเรียกชื่อต่าง ๆ กันอีก ได้แก่ “หลวงปู่ชวงบ่าง”, “หลวงตาเหมือนบ่าง”, “หลวงปู่สะเดิงบ่าง”, “หลวงปู่ใหญ่บ่าง”, “ลูกตาเป๊าะบ่าง” หรือ “ลูกตาแครงบ่าง” สานุศิษย์ทั้งหลายได้เรียกท่านด้วยความเคารพและศรัทธาจนได้กล่าวขานนามท่านว่า “เทวดาเดินดิน”, “เทวดาเล่นดิน”, “ผู้วิเศษแห่งทุ่งละลม”, “ผู้วิเศษแห่งภูตะแบง”, “มหามุนีเทพดาบส”, “อริยะเหนือโลก” เป็นต้น (ทิพยจักร, 2556) (Tipchakkara, 2013)

การกล่าวขานนามท่านลักษณะข้างต้นนั้นเป็นเพราะคนส่วนใหญ่มักจะได้อธิษฐานเรื่องราวอันพิสดารเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ จึงเชื่อว่า ท่านเป็นผู้วิเศษ น้อยนักจะได้ศึกษาประวัติหลวงปู่สรวงอันเกี่ยวกับคำสอนของท่าน อาจจะเป็นเพราะว่าหลวงปู่สรวงท่านพูดน้อย ส่วนการสอนของท่าน เช่น หลวงปู่สรวงเอามือคนวนในบาตรเปล่า สอนเป็นปริศนาธรรมแก่หลวงพ่อกองพูน อาริโย เจ้าอาวาสวัดป่าโคกชาติ ซึ่งคำสอนของหลวงปู่สรวงส่วนใหญ่เป็นปริศนาธรรม ซึ่งยากที่ผู้คนที่หลายจะเข้าใจความหมายในปริศนาธรรมเหล่านั้นได้ (ทิพยจักร, 2555) (Tipchakkara, 2012)

นอกจากนี้ ยังมีการสอนเชิงลึกลับประติมากรรม ซึ่งครูสาโรจน์ วงษ์ศรี ครูโรงเรียนบ้านกระดาน จังหวัดสุรินทร์ และเป็นศิษย์ติดตามรับใช้ใกล้ชิดของหลวงปู่สรวงคนหนึ่ง ได้ให้สัมภาษณ์ผู้เขียนไว้หลายเรื่อง เช่น ปริศนาธรรมที่จุดไฟ ปริศนาธรรมว่าวหมุนรอบทิศ ปริศนาธรรมมัดโอง ปริศนาธรรมเนียงไม้ตรี ปริศนาธรรมขึ้นว่าว ปริศนาธรรมบันได 6 ชั้น ปริศนาธรรมมัดลุ่ม และอื่น ๆ อีกมากมาย รวมถึงปริศนาลายมือหลวงปู่สรวงด้วย แม้หลวงปู่สรวงไม่ได้อธิบายความหมายไว้ แต่ปริศนาธรรมเหล่านั้น สามารถเทียบเคียงอุปมาอธิบายเพื่อสื่อความหมายของหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้าได้ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การอธิบายชี้แจงเนื้อความ ให้เกิดความเข้าใจที่ง่ายขึ้น ดังที่พระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ว่า “สูตรเพื่อประโยชน์แก่การเทียบเคียง ข้ออุปมา เพื่อประโยชน์แก่การชี้แจง เนื้อความ เพื่อประโยชน์ที่จะให้เขาเข้าใจ” ซึ่งการสอนโดยการอุปมาที่พระองค์ใช้สอนสาวกมีอยู่มากมาย เช่น การอุปมาเหมือนชาวประมงทอดแห เปรียบเทียบปิณฑู 62 ว่าเป็นดุจด้ายของแห อุปมาร่างกายของตถาคตขาดัดค้นหาเปรียบเสมือนผลมะม่วงถูกตัดขั้ว อุปมานิวรณ์ 5 ที่ละไม่ได้ เปรียบเสมือนหนี่ โรค เรือนจำ ความเป็นทาส และทางไกลกันดาร อุปมานิวรณ์ 5 ที่ละได้แล้วเปรียบเสมือนความไม่มีหนี่ ความไม่มีโรค การพ้นโทษจากเรือนจำ ความเป็นไทแก่ตัวเอง และภูมิสถานอันสงบร่มเย็น อุปมาด้วยผ้าสกปรก เปรอะเปื้อนยอมย้อมสีได้ไม่ดีเปรียบเสมือน เมื่อจิตเศร้าหมองสุดดีก็เป็นอันหวังได้ อุปมาด้วยผ้าสะอาดยอมย้อมสีได้ดี เปรียบเสมือนเมื่อจิตไม่เศร้าหมองสุดดีก็เป็นอันหวังได้(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)(Mahachulalongkomrajavidyalaya,1996)หลวงพ่อกองพูนทาส ท่านก็มีวิธีการสอนโดยใช้ภาพปริศนาธรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท (เซน) ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของภาพเขียน ที่โรงมหรสพทางวิญญาณ ในสวนโมกขพลาราม สระน้ำนาฬิกา รวมทั้งภาพพุทธประวัติที่ไม่ปรากฏรูป ของพระพุทธเจ้าอยู่ด้วยในสวนโมกข์

ดังนั้น เมื่อหลวงปู่สรวงสอนผ่านสื่อประดิษฐ์
ปริศนาธรรม แต่ไม่ได้แปลความหมายสื่อประดิษฐ์
ปริศนาธรรมไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดจากสื่อ
ประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวง ผู้เขียนจึงสนใจ
ศึกษาสื่อปริศนาธรรมหลวงปู่สรวง โดยวิเคราะห์เชื่อมโยง
เทียบเคียง อุปมา ประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธ
ศาสนา อธิบายสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่
สรวง เป็นการบูรณาการโดยวิธีธรรมวิทยา (พระมหา-
หรรษา ธมฺมหาโส, 2557) (Phramaha Hansa
Dhammaso, 2014) นับว่าเป็นหลักการพัฒนาชีวิตและ
สังคมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูงสุดคือความหลุด
พ้นที่เป็นเป้าหมายของพระพุทธศาสนา (พระมหาภู-
ชวรัชร์ เขมทสสี, 2559) (Phramaha Phatchawat
Khematassi, 2016) สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและ
แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มิติด้านทักษะ
ความสามารถ และทักษะการจัดการที่ดี (ธีรวิ ทองเจือ
และ ปรีดี ทুমเมฆ, 2560) (Thongjuea and Thummak, 2017) ทำให้สำเร็จสู่ความหมายแห่งสันตินวัตกรรม
กล่าวคือ ทำให้ปริศนาธรรมเหล่านั้น เกิดความหมาย
และเกิดคุณค่าเชิงพุทธธรรมคำสอน และช่วยให้ผู้ศึกษา
เกิดความเข้าใจในคำสอน สามารถนำเอาหลักธรรม
เหล่านั้น มาประยุกต์ใช้ให้คุณค่าต่อการเสริมสร้าง
ความสุข ความสงบแก่ชีวิตและและสังคม สามารถอยู่
ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและยั่งยืนต่อไป

2. ความหมายและความสำคัญของ “สันติ นวัตกรรม”

คำว่า สันตินวัตกรรม มาจากคำสองคำ คือ
สันติ + นวัตกรรม สันติ หมายถึง ความสงบ เช่น อยู่
ร่วมกันโดยสันติ สันติ ในบริบทความหมายของ พุทธ
สันติวิธี หมายถึง สังคมแห่งสันติ (พระมหาหรรษา
ธมฺมหาโส, 2554) (Phramaha Hansa Dhammaso, 2011) ส่วนคำว่า นวัตกรรม (Innovation) แปลตามรูป
ศัพท์ได้ว่า “ทำใหม่” เปลี่ยนแปลงโดยทำสิ่งใหม่ ๆ หรือ
นวัตกรรม ตามความหมายที่มาจากภาษาบาลีว่า นวต +

ภาษาสันสกฤตว่า กรุม และคำว่า นว เป็นคำวิเศษณ์
แปลว่า “ใหม่”

“นวัตกรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับการนำ ความคิดใหม่ อัน
เกี่ยวข้องโดยตรงกับความคิดสร้างสรรค์ แต่ความคิด
สร้างสรรค์อย่างเดียวไม่อาจจะเปลี่ยนเป็นนวัตกรรมได้
นวัตกรรมยังต้องอาศัยส่วนประกอบอื่น ๆ เพื่อทำ
ความคิดนั้น ให้เป็นสินค้า กระบวนการผลิต และการ
บริการรูปแบบใหม่ และการเผยแพร่ความรู้ อย่างมี
ประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นเสมอไปที่นวัตกรรมเป็น
เรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยี เพราะส่วนมากแล้วนวัตกรรม
เป็นการสร้างกระบวนการแบบใหม่หรือพัฒนาให้ดีขึ้น”
(วไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์, 2560)

สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวง
ผู้เขียนจึงได้เลือกเฟ้นเอาหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดง
ด้วยการวิจัย เลือกเฟ้นไว้ดีแล้ว เพื่อประยุกต์เชื่อมโยงสู่
สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวงแล้วอธิบาย
ความหมาย เทียบเคียงหลักธรรม อุปมาตามหลักธรรม
และชี้แจงอธิบายหลักธรรม ดังต่อไปนี้

1) สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมที่จุดไฟ เทียบเคียง
อธิบาย “สติปัญญา 4” 2) สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมว่าว
หมุนรอบทิศ เทียบเคียงอธิบาย “สัมมัปปธาน 4” 3) สื่อ
ประดิษฐ์ปริศนาธรรมมัดไธย เทียบเคียงอธิบาย “อิทธิ
บาท 4” 4) สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมเนียงไม้ตรี
เทียบเคียงอธิบาย “อินทรี 5” 5) สื่อประดิษฐ์ปริศนา
ธรรมขึ้นว่าว เทียบเคียงอธิบาย “พละ 5” 6) สื่อประดิษฐ์
ปริศนาธรรมบันได 6 ชั้น เทียบเคียงอธิบาย “โพชฌงค์
7” และ 7) สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมมัดสุ่มไก่ เทียบเคียง
อธิบาย “อริยมรรคมีองค์ 8”

หลักธรรมที่ได้คัดหรือเลือกเฟ้นเพื่อเทียบเคียง
อธิบายประกอบสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่
สรวงข้างต้นนั้น ล้วนมีเป้าหมายเพื่อการบรรลุความสงบ
ถูกต้องความสงบ ทำให้แจ้งความสงบ เพื่อการพัฒนา
ชีวิตและสังคมแห่งสันติสุข เพราะธรรมเหล่านั้น อยู่ใน
กรอบที่พระพุทธเจ้าได้ ตรัสไว้ว่า “ธรรมเหล่าใด เป็นไป
เพื่อบรรลุความสงบถูกต้อง ความสงบทำให้แจ้งความ

สงบ คือสติปัญญา 4, สัมมปธาน 4, อิทธิบาท 4, อินทรีย์ 5, พละ 5, โพชฌงค์ 7, อริยมรรคมีองค์ 8 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับเบื้องต้นว่าสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจได้ (พระสรวิชัย อภิปัญญา, 2559) (Phra Soravit Aphipanyo, 2016) อันจะนำไปสู่การปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา (ประทีป พิชทองกลาง, 2560) (Puchthonglang, 2017) และสัญลักษณ์แห่งการศึกษาเผยแผ่คุณธรรมความดีอย่างเป็นที่แพร่หลายสืบต่อมาในสังคมไทยในปัจจุบัน (อรรถพล รังสีวงศ์, 2560) (Rangsiwongs, 2017)

ผู้เขียนจะได้อธิบายหลักธรรมดังกล่าว ให้เป็นระบบ เชื่อมโยง ดีความ ให้เกิดความเข้าใจ และให้ความหมายที่ชัดเจน ง่ายต่อการเข้าถึงความหมาย เข้าใจความหมาย และแจ่มแจ้งในความหมาย และให้สอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวงอย่าง เป็นระบบ อาศัยสูตรเพื่อประโยชน์แก่การเทียบเคียง และข้ออุปมาเพื่อประโยชน์แก่การชี้แจง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) เทียบเคียงอธิบายเพื่อการศึกษาเรียนรู้ ที่จะช่วยขยายขีดความสามารถของผู้คนให้สามารถเรียนรู้และอบรมศึกษาสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ยากให้ทำได้ง่ายมากขึ้น เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เกิดประสบการณ์ทางความคิด อันนำไปสู่การพัฒนาศรัทธาและปัญญา สามารถเข้าถึงความหมาย เข้าใจในความหมาย แจ่มแจ้งในความหมายของความสงบ เป็นความลึกซึ้งทางด้านสติปัญญา และสามารถประยุกต์ใช้สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวงเพื่อเสริมสร้างพัฒนาชีวิตและสังคมอุดมสันติสุขได้ด้วย

3. สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวง

สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมของหลวงปู่สรวงนั้น เป็นมิติสื่อสิ่งประดิษฐ์แห่งศรัทธา เกิดจากการพัฒนาสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมให้เกิดคุณค่า กระตุ้นให้เกิดความเชื่อ และให้เห็นคุณค่าของสื่อการสอนที่จะนำพาสู่ปัญญา ผู้เขียนจะได้อธิบายสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมดังต่อไปนี้

3.1 ปริศนาธรรมที่จุดไฟ

ปริศนาธรรมที่จุดไฟ ผู้เขียนต้องการเทียบเคียงเพื่อสื่อความหมายถึงหลักธรรมแห่งสติปัญญา 4 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมที่จุดไฟ (ผู้เขียน)

ปริศนาธรรมที่จุดไฟ เกิดจาก หลวงปู่สรวงให้สาธุศิษย์ ตัดไม้ขนาดใหญ่จำนวน 4 ท่อน สำหรับวางทับซ้อนกันเป็นสี่เหลี่ยม เพื่อกันดินไม่ให้ไหลออก จากนั้นให้เอาดินมาใส่ตรงกลางให้เป็นเนินสำหรับก่อกองไฟ ท่านให้หาท่อนฟืนไม้แห้ง คนละท่อนสองท่อน สำหรับจุดไฟ เมื่อจุดไฟความร้อนของไฟก็จะเผาไหม้ท่อนฟืนจนทำให้ท่อนฟืนสลายกลายเป็นเถ้าถ่าน (สาโรจน์ วงษ์ศรี, 2557) (Wonsri, 2014) สามารถอุปมาเทียบเคียงหลักธรรมได้ดังต่อไปนี้ คำว่า “ไม้ขนาดใหญ่จำนวน 4 ท่อน” หมายถึง สติปัญญา 4 “ท่อนฟืน” หมายถึง กายานุปัสสนา “ความร้อนของไฟ” หมายถึง เวทนานุปัสสนา “ไฟไหม้ท่อนฟืน” หมายถึง จิตตานุปัสสนา “ท่อนฟืนสลายเป็นเถ้าถ่าน” หมายถึง ธัมมานุปัสสนา

อธิบายได้ดังนี้ สติปัญญา แปลว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ หรือ การปฏิบัติมีสติเป็นประธาน เปรียบเสมือน ไม้จำนวนสี่ท่อนวางทับกันเป็นสี่เหลี่ยมสำหรับเป็นที่ตั้งเป็นประธานของดินที่จุดไฟและเพื่อไม่ให้

กันดินไม่ให้ไหลออก สถิติภูฐานมีอยู่ 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) ดังนี้

“ท่อนพิน” หมายถึง กายานุปัสสนา กาย (ท่อนกระดูก) เปรียบเสมือน ท่อนพิน เมื่อพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ ตามหลักการพิจารณากายในกาย เช่น พิจารณาท่อนกระดูกกองอยู่ทั้งท่อนเล็กท่อนใหญ่หรือซากศพอันเขาทิ้งไว้ในป่าช้าซึ่งเป็นกระดูกพูนเป็นชั้นเล็กชั้นน้อย เปรียบดังท่อนพินไม้แห้งชั้นเล็กชั้นน้อย พิจารณาว่า เราเองก็ไม่ล่วงพ้นความเป็นอย่างนั้นไปได้ อย่างนี้เป็นกายานุปัสสนา

“ความร้อนของไฟ” หมายถึง เวทนานุปัสสนา เวทนา เปรียบเสมือน ความร้อน ของไฟ เมื่อเวทนาที่เกิดขึ้นกับกายและใจ แม้เมื่อใจ เสวยเวทนา ได้แก่ สุขเวทนา บ้าง ทุกขเวทนาบ้าง อทุกขมสุขเวทนาบ้าง ทั้งอิงอามิสและไม่อิงอามิส เมื่อใจเสวยเวทนาอย่างหนึ่งอย่างใด ให้กำหนดรู้ชัดอาการเหล่านั้น อย่างนี้เป็น เวทนานุปัสสนา

“ไฟไหม้ท่อนพิน” หมายถึง จิตตานุปัสสนา จิต เปรียบเสมือนไฟ เป็นไฟที่กำลังอิงอาศัยไม่ให้ปรากฏไฟขึ้น อันเปรียบเสมือน จิตอิงอาศัยกายนั้น เมื่อเห็นใจมีราคะ หรือ มีโมหะ หรือ มีโทสะ หรือใจปราศจากราคะ หรือ ปราศจากโทสะ หรือ ปราศจากโมหะ หรือ ใจหดหู่ หรือ ใจฟุ้งซ่าน หรือ ใจเป็นมหัคคตะ หรือ ใจไม่เป็นมหัคคตะ หรือ ใจมีใจอื่นยิ่งกว่า หรือ ใจไม่มีใจอื่นยิ่งกว่า ใจเป็นสมาธิ หรือ ใจไม่เป็นสมาธิ หรือ ใจหลุดพ้น หรือ ใจไม่หลุดพ้น เมื่อเห็นใจมีอาการชัดอย่างหนึ่งอย่างใด ปรากฏขึ้น ก็ให้กำหนดรู้ชัดอาการนั้น ๆ ตามความเป็นจริง อย่างนี้เป็น จิตตานุปัสสนา

“ท่อนพินสลายเป็นเถ้าถ่าน” หมายถึง ธัมมานุปัสสนา ธรรม เปรียบเสมือน ท่อนพินสลายเป็นเถ้าถ่านเมื่อหมวดธรรมที่ปรากฏ คือ หมวดชั้นธ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 382-403 : 316-338) หมายถึง อูบาทานชั้นธ เมื่อกำหนดพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายดังนี้ ลักษณะท่อนพิน เมื่อถูกไฟซึ่งมีความร้อน

ได้เผาไหม้ท่อนพิน อดีตเป็นอย่างนี้ ปัจจุบันไฟไหม้เป็นอย่างนี้ และอนาคตเมื่อไฟไหม้แล้วเป็นแบบนี้ เปรียบเสมือน เห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอย่างนี้ ความเกิดแห่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอย่างนี้ ความดับรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอย่างนี้ เมื่อเห็นธรรมได้ปรากฏขึ้นก็ให้กำหนดรู้ชัดธรรมเหล่านั้น ตามความเป็นจริง อย่างนี้เป็น ธัมมานุปัสสนา

กล่าวมาข้างต้นนี้ เมื่อมีสติปรากฏอยู่เฉพาะหน้าว่า “ กาย เวทนา จิต ธรรมมีอยู่ ” เพียงเพื่ออาศัยการได้เจริญญาณและเจริญสติเท่านั้น โดยไม่อาศัยค้นหาและทิวฐิ และไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไร ๆ ในโลกนี้ทั้งปวง การพิจารณาเช่นนี้เป็นการพิจารณาตามหลักสติปัฏฐาน 4 คือ เห็นกาย ในกาย เห็นเวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม เป็นการกำหนดรู้ คือ มีสติอยู่เฉพาะหน้า ตลอดทั้ง กาย เวทนา จิต ธรรม นั้นเอง

3.2 ปริศนาธรรมว่าวหมุนรอบทิศ

ปริศนาธรรมว่าวหมุนรอบทิศ ผู้เขียนต้องการเทียบเคียงเพื่อสื่อความหมายถึงหลักธรรมแห่งสัมมัปปธาน 4

ภาพที่ 2 สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมว่าวหมุนรอบทิศ (ผู้เขียน)

ปริศนาธรรมว่าวหมุนรอบทิศ เกิดจากหลวงปู่สรวงสั่งให้สานุศิษย์ช่วยกันทำว่าว เพื่อนำว่าวตั้งหลักทอพลาสติกเมื่อลมพัดว่าวกระทบว่าวก็จะหมุนรอบตัวเมื่อลมพัดมาทางทิศใดก็ตามแล้วกระทบตัวว่าว แล้วว่าวไม่ด้านลมปล่อยให้ลมพัดกระทบ ว่าวก็จะหมุนรอบตนเอง

ลมที่พัดกระทบผ่านมากก็ปล่อยให้พัดผ่านไป และว่าวทรงตัวได้ และว่าวทรงตัวได้โดยตลอดไม่หลุดออกจากหลัก (สาโรจน์ วงษ์ศรี, 2557) (Wongsri, 2014)

คำว่า “ว่าวตั้งหลัก” หมายถึง สังวรปทานเพียรระวัง คำว่า “ว่าวหมุนรอบตัว” หมายถึง ปทานปทานเพียรละ คำว่า “ว่าวทรงตัว” หมายถึง อนุรักษนาปทานเพียรรักษา และคำว่า “ว่าวทรงตัวไม่หลุดออกจากหลัก” หมายถึง ภาวนापทาน เพียรเจริญ

สัมมปชาน คือ ความเพียรที่ตั้งไว้ชอบ ในสัมมปชานสูตร ว่าด้วยการเจริญสัมมปชานเพื่อรู้ยิ่งราคะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)(Mahachulalongkornrajavidyalaya,1996)มี 4 ประการคือสร้างฉันทะพยายาม ปราบภคความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และ เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิญญูปภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

1) เพียรระวัง บาปอกุศล เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น เปรียบเสมือน “ว่าวตั้งหลัก” 2) เพียรหลีกเลี่ยงเพื่อละบาปอกุศล เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เปรียบเสมือน “ว่าวหมุนรอบตัว” 3) เพียรหลีกเลี่ยงเพื่อรักษา เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เปรียบเสมือน “ว่าวทรงตัว” 4) เพียรหลีกเลี่ยงเพื่อเจริญ เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิญญูปภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เปรียบเสมือน “ว่าวทรงตัวได้โดยตลอดไม่หลุดออกจากหลัก”

กล่าวมาข้างต้นนี้ คือ การมีความเพียรตั้งมั่นชอบ เป็นเครื่องอุดหนุนสมาธิ การเสพแม้ชั่วขณะจิตเดียว การเจริญการทำใ้มากซึ่งธรรมเหล่านั้นนั้นแลเป็นการเจริญสมาธิ

กล่าวโดยสรุป สือประดิษฐ์ปริศนาธรรมว่าวหมุนรอบทิศของหลวงปู่สรวงนี้ เปรียบเสมือนความเพียรตั้งมั่นชอบ ได้แก่ เพียรระวัง เพียรละ เพียรรักษา และ

เพียรเจริญ เพื่อเจริญสมาธิ เพื่อความผาสุกแก่ชีวิตของตนเอง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะช่วยเสริมสร้างสังคมแห่งสันติสุขต่อไปได้ด้วย

3.3 ปริศนาธรรมมัตเื่อง

ปริศนาธรรมมัตเื่อง ปริศนาธรรมนี้ผู้เขียนต้องการเทียบเคียงเพื่อสื่อความหมายถึงหลักธรรมแห่งอิทธิบาท 4

ภาพที่ 3 สือประดิษฐ์ปริศนาธรรมมัตเื่อง (ผู้เขียน)

ปริศนาธรรมมัตเื่อง เกิดจาก หลวงปู่สรวงได้สั่งให้สานุศิษย์นำเชือกมัดคานไม้หย่อนลงมามัดปากเื่องน้ำซึ่งตั้งอยู่บนตอไม้ รักษาเื่องน้ำดื่มไม่ให้ตกแตกใครไปมาหาสู่ก็จะได้ดื่มน้ำ

“คานไม้” หมายถึง ฉันทะ คำว่า “เชือก” หมายถึง วิริยะ “เื่องน้ำ” หมายถึง จิตตะ คำว่า “ตอไม้” หมายถึง วิมังสา และ “น้ำ” หมายถึง อานิสงส์ของผู้เจริญอิทธิบาท

อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ 4 ได้แก่ 1. ฉันทะ 2. วิริยะ 3. จิตตะ 4.วิมังสา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 306 : 277) สือประดิษฐ์ปริศนาธรรมมัตเื่อง อธิบายได้ ดังต่อไปนี้

1) ฉันทะ คือ ความพอใจ เปรียบเสมือน “คานไม้” เพื่อมัดเชือกต้องมีความแข็งแรงทนทานไม่ผุกร่อนเพื่อเป็นที่ยึดเกาะประคองประคองได้ดี หมายถึง ต้องมีความพอใจที่มั่นคงดี 2) วิริยะ คือ ความเพียร เปรียบเสมือน “เชือก” สำหรับผูกไม้คานและมัดเื่องไว้โดยไม่ให้เชือกหย่อนเกินไปให้มีพอดี 3) จิตตะ คือ ความตั้งใจของจิตใจ เปรียบเสมือน “เื่องน้ำ” โดยตั้งไว้มีเชือกผูกเื่องโยงไว้กับคานไม้ตั้งไว้อย่างดีแล้ว 4) วิมังสา คือ ความใคร่ครวญ เปรียบเสมือน ตอไม้ เป็นฐานรองรับเื่องน้ำไว้

การเจริญอิทธิบาท 4 เพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อให้ชำนาญในเรื่องความสำเร็จ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จ อิทธิบาทธรรม ทั้ง 4 ประการ ที่ได้อธิบายมาข้างต้นนั้น มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องอาศัยกันและกัน คือจากคานด้านบนสู่ฐานด้านล่างหรือจากฐานด้านล่างสู่คานด้านบน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ มีอานิสงส์อันเกิดจากการประพฤติอิทธิบาทธรรมให้เจริญขึ้นในจิตใจ เปรียบเสมือนสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมมัดไฉนน้ำ เพื่อรักษาน้ำในไฉนน้ำไว้ได้ด้วยดี

กล่าวโดยสรุป คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เปรียบได้กับสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมมัดไฉน มีอานิสงส์มาก เมื่อทำให้เจริญมั่นคงดีแล้ว บุคคลนั้นความพอใจไม่ย่อหย่อนนัก มีความเพียรต้องประคับประคองจิตพอดีไป ทำให้จิตตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวภายใน ไม่ซ่านไปในภายนอก ซึ่งจิตอาศัยปัญญาเป็นฐานเพื่อใคร่ครวญ เชื่อมโยงกัน และกัน มีความหมายรู้ว่าเบื้องหลังเหมือนเบื้องหน้า เบื้องหน้าเหมือนเบื้องหลัง เบื้องบนเหมือนเบื้องล่าง เบื้องล่างเหมือนเบื้องบน กลางคืนเหมือนกลางวัน กลางวันเหมือนกลางคืน มีใจสัจด์ ไม่มีเครื่องร้อยรัดอบรม จิตให้สะอาดเป็นอานิสงส์อยู่ได้เหมือนน้ำสะอาดในไฉนน้ำนั้น

3.4 ปริศนาธรรมเนียงโมตรี

ปริศนาธรรมเนียงโมตรี ปริศนาธรรมนี้ผู้เขียนต้องการสื่อความหมายถึงหลักธรรมแห่งอินทรีย์ 5

ภาพที่ 4 สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมเนียงโมตรี (ผู้เขียน)

ประดิษฐ์ปริศนาธรรมเนียงโมตรี เกิดจากหลวงปู่สรวงเขียนปริศนาธรรมที่ข้างกระท่อมว่า “เนียงโมตรี เร็วกันเจือสะเรารว มุ่ยรวยกันเจือ มุ่ยรวยเจียล” แปลว่า

นางโมตรีหาบข้าวข้างละ 100 ถัง กล่าวคือ นางโมตรี ได้หาบตะกร้าซึ่งใส่ข้าวตะกร้าข้างหน้า 100 กระสอบ ใส่ข้าวตะกร้าข้างหลัง 100 กระสอบ โดยมีนางโมตรียืนหาบกลางไม้คาน

ปริศนาธรรมเนียงโมตรีคำว่า “ตะกร้าข้างหน้า” หมายถึง ศรัทธา คำว่า “ข้าวข้างหน้า 100 กระสอบ” หมายถึง วิริยะ คำว่า “นางโมตรี” หมายถึง สติ คำว่า “ข้าวข้างหลัง 100 กระสอบ” หมายถึง สมาธิ และคำว่า “ตะกร้าข้างหลัง” หมายถึง ปัญญา

อินทรีย์ 5 คือ 1. สัทธินทรีย์(อินทรีย์คือศรัทธา) 2. วิริยอินทรีย์ (อินทรีย์คือวิริยะ) 3. สตินทรีย์ (อินทรีย์คือสติ) 4. สมาธินทรีย์ (อินทรีย์คือสมาธิ) 5. ปัญญาอินทรีย์ (อินทรีย์คือปัญญา) สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมเนียงโมตรีของหลวงปู่สรวง เปรียบเสมือน การตั้งความเพียรให้พอดี ปรับอินทรีย์ให้เสมอกัน การปรับอินทรีย์ให้เสมอกันพระอรหันตเถาจารย์ ได้อธิบายไว้ว่าคำว่าปรับอินทรีย์ให้เสมอกันนั้น หมายถึง อินทรีย์ 5 คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ที่พระผู้บำเพ็ญกัมมัฏฐานต้องปรับให้เสมอกัน เปรียบเสมือน นางโมตรีแบกข้าวข้างละ 100 กระสอบเท่ากัน อธิบายได้ดังนี้

1) ศรัทธา เปรียบเสมือน ตะกร้าใส่ข้าวข้างหน้า ปัญญา เปรียบเสมือน ตะกร้าใส่ข้าวข้างหลัง ขนาดตะกร้าเท่ากัน เปรียบเสมือน ธรรมทั้งสองเสมอกัน จะทำให้เกิดความสะดวก ในการเจริญความเพียร 2) สมาธิ เปรียบเสมือน ข้าวในตะกร้าข้างหลัง วิริยะเปรียบเสมือน ข้าวในตะกร้าข้างหน้า ซึ่งมีจำนวนข้างละ 100 กระสอบเท่ากัน เปรียบเสมือน วิริยะเสมอกันกับสมาธิ หากสมาธิมากกว่าวิริยะ ออกุศลธรรมจะครอบงำ จะทำให้เกิดความเกียจคร้านในการสร้างความเพียร เนื่องจากสมาธิเป็นฝ่ายเดียวกันกับความเกียจคร้าน วิริยะมากกว่าสมาธิ จะทำให้ความฟุ้งซ่าน จะครอบงำ เนื่องจากวิริยะเป็นฝ่ายเดียวกันกับความกันฟุ้งซ่าน 3) สติ เปรียบเสมือน นางโมตรีผู้หาบตะกร้าข้าวทั้งสองไว้ นางโมตรีเป็นผู้บำเพ็ญกัมมัฏฐาน บำเพ็ญเพียร ต้องมีกำลังตลอดเวลาเสมือนจะต้องแบกหาบข้าวอยู่ตลอดเวลา ซึ่ง สติท่านว่าไม่ต้อง

ปรับให้เท่ากันกับศรัทธา วิริยะ สมาธิ ปัญญา แต่ให้มากกว่าไฉนเป็นการดี เพราะส่วนแห่งสตินั้น ยิ่งมีเท่าไรก็ยิ่งดีไม่มีคำว่าเกิน

สรุปได้ว่า สมาธิที่ประกอบควบคู่กับวิริยะ ต้องปรับให้มีความเสมอกัน จิตจะไม่ตกไป ในฝ่ายความเกียจคร้าน วิริยะที่ประกอบควบคู่กับสมาธิปรับให้มีความเสมอกัน จิตจะไม่ตกไป ในฝ่ายความฟุ้งซ่าน และสติ มีกำลังมากเท่าไรยิ่งเป็นการดี เพื่อความเจริญในการบำเพ็ญประพฤติภาวนา เพื่อความผาสุกร่มเย็นของชีวิต และเป็นจุดเริ่มต้นของการเสริมสร้างสังคมแห่งสันติสุขด้วย

3.5 ปริศนาธรรมขึ้นว่าว

ปริศนาธรรมขึ้นว่าว ผู้เขียนต้องการเทียบเคียงสื่อความหมายถึงหลักธรรมแห่งพระ 5

ภาพที่ 5 สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมขึ้นว่าว (ผู้เขียน)

ปริศนาธรรมขึ้นว่าว เกิดจากหลวงปู่สรวงพาท้าวว่าวขนาดใหญ่ แล้วท่านสั่งให้เตรียม ต้นไม้ใหญ่ขนาดใหญ่ และสูงพอสมควรเพื่อทำเสา จำนวน 1 ต้น ตัดไม้ไผ่ทำท่อน 1 ปล้องมีรูทะลุกันสำหรับร้อยเชือก เอามัดไว้ตรงปลายลำไม้ไผ่ จากนั้นร้อยเชือกขยาดยาวเชือกมีไว้สำหรับมัดว่าว แล้วจึงยกเสาดต้นไม้ไผ่ขึ้นเพื่อตั้งเป็นหลักเสาสูง จากนั้นให้มัดว่าวแล้วช่วยกันดึงเชือกเพื่อให้ว่าวขึ้นสู่ยอดจรดพอดีกับท่อนร้อยเชือก สูดทำยาก็มัดเชือกไว้กับลำต้นเสาไม้ไผ่ไม่ให้ว่าวตกลงพื้น

คำว่า “ท่อนไม้ไผ่สำหรับร้อยเชือก” คือ ศรัทธา พละ คำว่า “หลุมเสาหลัก” คือ วิริยะ พละ คำว่า “เชือกดึงว่าว” คือ สติ พละ คำว่า “เสาหลัก” คือ สมาธิ พละ คำว่า “ว่าว” คือ ปัญญา พละ

พละ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง 5 ประการ ได้แก่ 1. เจริญศรัทธาพละ 2. เจริญวิริยะพละ 3. เจริญสติพละ 4. เจริญสมาธิพละ 5. เจริญปัญญาพละ ธรรมทั้ง 5 ประการนี้ เมื่อเจริญแล้วช่วยทำให้จิตถึงความสงบ ถึงความรู้แจ้ง เพราะเจริญพละ 5 ประการ จึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญาและอภิญาบารมีอยู่

การขึ้นว่าว หลวงปู่สรวงพาท้าวว่าวสำคัญ ได้แก่ ท่อนไม้ไผ่สำหรับร้อยเชือก หลุมเสาหลัก เชือกดึงว่าว เสาหลัก ว่าว องค์ประกอบเหล่านี้เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและกันจึงจะสามารถขึ้นว่าวได้สำเร็จ เปรียบเสมือนกับการเจริญพละ 5 ที่มีองค์ธรรมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน อธิบายได้ดังนี้

ว่าวจะขึ้นได้เปรียบเสมือน พละ 5 จะเจริญได้ มีสติประกอบด้วยศรัทธา ประดุจการร้อยเชือกกับท่อนไม้ไผ่ ศรัทธาอยู่บนยอดสูงสุด คือ ศรัทธาเป็นข้อแรกที่สำคัญ เปรียบเสมือนท่อนไม้ไผ่จะอยู่บนยอดสูงสุดของเสาไม้ไผ่ และมีสติประกอบด้วยวิริยะและสมาธิ ประดุจ เชือกผูกมัดผูกไว้กับเสาไม้ไผ่ขนาดใหญ่ที่มีความแข็งแรง เมื่อจิตมีกำลังเป็นหนึ่งก็ประดุจการยกเสาขึ้นตั้งหลุมแล้วกลบดินไว้ให้แน่น บุคคลผู้ดึงว่าว เปรียบกับจิต กำหนดสติเข้าหากายใจ ประดุจเชือกที่ร้อยไว้กับท่อนจะหย่อนลงมามัดว่าว เพื่อใช้เชือกนั้นดึงเข้าหาตนเอง เมื่อเริ่มกำหนดสติให้อยู่กับตนเอง ว่าวที่เปรียบเสมือนปัญญา ก็จะไหลล่นขึ้นไปสู่ยอดเสา ซึ่งปัญญา ก็จะไปเสมอกับศรัทธาพอดี เปรียบเสมือนว่าเมื่อถึงยอดเสาจะอยู่เสมอกับท่อนสำหรับร้อยเชือกนั่นเอง สติเมื่อมีกำลังมาก เป็นปัจจัยเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ให้เกิดความสมดุลทั้ง ศรัทธา วิริยะ สมาธิและปัญญา ประดุจว่าวเมื่อขึ้นไปเสมอกับท่อนร้อยเชือกแล้วมัดเชือกผูกไว้กับเสา

3.6 ปริศนาธรรมบันได 6 ขั้น

ปริศนาธรรมบันได 6 ขั้น ปริศนาธรรมนี้ผู้เขียนต้องการสื่อความหมายถึงหลักธรรมแห่งโพชฌงค์ 7

ภาพที่ 6 สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมบันได 6 ชั้น
(ผู้เขียน)

ปริศนาธรรมบันได 6 ชั้น เกิดจากหลวงปู่สรวง ได้สั่งให้สานุศิษย์จัดทำสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรม คือ บันไดกำหนดให้ทำ 6 ชั้น โดยให้นำแผ่นไม้กระดาน จำนวน 1 แผ่นวางพาดบันได ชั้นที่ 6 และให้นำไม้กระดานจำนวน 2 แผ่น วางพาดเป็นพื้น แล้วให้เอาขวดต่างๆ มาวางไว้บนพื้นไม้กระดาน

เทียบเคียงหลักธรรมได้ดังนี้ คำว่า “บันไดขั้นที่ 1” คือ ความระลึกได้ คำว่า “บันไดขั้น ที่ 2” คือ การเพียรธรรม คำว่า “บันไดขั้นที่ 3” คือ ความเพียร คำว่า “บันไดขั้นที่ 4” คือ ความอึดใจ คำว่า “บันไดขั้นที่ 5” คือ ความสงบกายสงบใจ คำว่า “บันไดขั้นที่ 6 มี ไม้กระดาน 1 แผ่นพาด” คือ ความตั้งใจมั่น และคำว่า “ไม้กระดาน 2 แผ่น เป็นพื้น” คือ ความวางใจเป็นกลาง

โพชฌงค์ หมายถึง ปธานอันยอดเยี่ยม เป็นธรรมอันควรเจริญ เป็นองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ อาสวะย่อมละได้ เป็นมรรคและปฏิบัติเพื่อบรรเทา) เมื่อทำให้มากแล้วทำให้เจริญแล้วจะทำให้วิชชาและวิมุตติบริบูรณ์

คำว่า “บันไดขั้นที่ 1” คือ ความระลึกได้ ความระลึกได้ มาจากคำว่า สติ เหตุให้มีสติ ในทางพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ เมื่อเจริญสติปัฏฐาน พิจารณาภายในกาย พิจารณาเวทนาในเวทนาทั้งหลาย พิจารณาจิตในจิต พิจารณาธรรมในธรรมทั้งหลาย เว้นจากความเป็นผู้ไม่มีสติ เป็นผู้กระทำการทั้งหลายที่ควรทำด้วยสติ เป็นผู้กำจัดการทั้งหลายที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับสติ เป็นผู้ไม่หลงลืมธรรมทั้งหลายที่เป็นมูลเหตุแห่งสติ เป็นผู้

เพียบพร้อม ผู้ชำนาญ ผู้คล่องแคล่วในสติ เป็นผู้ไม่หวนกลับจากสติ เป็นผู้มียุติตามปกติ เป็นผู้สงบ เป็นผู้ระงับ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมของสัตบุรุษ เป็นผู้ระลึกอนุสสติ 10 ประการ บันไดขั้นที่ 1 จึงเป็นบันไดก้าวแห่งสติ

คำว่า “บันไดขั้นที่ 2” คือ การเพียรธรรม (ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์) เพราะเมื่อเป็นผู้มีสติ จากขั้นที่ 1 แล้วบุคคลนั้นย่อมก้าวต่อไปสู่ความเจริญตามธรรมแห่งสัมโพชฌงค์ ข้อที่ 2 คือ การเพียรธรรม เป็นการค้นคว้า ไตร่ตรอง พิจารณาธรรมนั้นด้วยปัญญา ซึ่งธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ คือ ความเลื่อมใสเพียร ย่อมเกิดขึ้นเป็นขั้นต่อไป

“บันไดขั้นที่ 3” คือความเพียร(วิริยสัมโพชฌงค์) เพราะเมื่อผู้ค้นคว้า ไตร่ตรอง ถึงการพิจารณาธรรมนั้นด้วยปัญญาแล้ว ประดุจการก้าวสู่บันไดขั้นที่ 3 คือ การปรารภความเพียร ไม่ย่อหย่อน เมื่อการค้นคว้า ไตร่ตรอง ถึงการพิจารณาธรรมนั้นด้วยปัญญา สูการปรารภความเพียร ไม่ย่อ หย่อน เป็นธรรมขั้นที่ 3 ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ คือ ความเพียร ย่อมเกิดขึ้นแก่ผู้นั้น

“บันไดขั้นที่ 4” คือความอึดใจ(ปีติสัมโพชฌงค์) เพราะเมื่อผู้นั้นปรารภความเพียรที่ความเจริญแล้วย่อมก้าวขึ้นสู่บันไดขั้นที่ 4 ได้คือความอึดใจอันเป็นสัมโพชฌงค์ ข้อที่ 4 เป็นความเกิดความปิติที่ปราศจากอาภิมสเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ปรารภความเพียร และเป็นธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ คือ ความอึดใจ

“บันไดขั้นที่ 5” คือความสงบกายสงบใจ (ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์) เพราะเมื่อบุคคลได้มีจิตเกิดปิติแล้วนั้น กล่าวคือได้ก้าวขึ้นสู่ความเจริญขั้นที่ 4 สมบูรณ์แล้วก็สามารถก้าวสู่ ขั้นที่ 5 ได้ ประดุจการก้าวสู่หลักธรรมสัมโพชฌงค์ ขั้นที่ 5 คือ ความสงบกายสงบใจ ซึ่งเมื่อกายและใจมีสงบ ทำให้ใจเกิดปิติ ชื่อว่าได้การได้ก้าวเจริญขึ้นสู่บันไดขั้นที่ 5 คือ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์

“บันไดขั้นที่ 6” มีไม้กระดาน 1 แผ่นพาด คือ ความตั้งใจมั่น (สมาธิสัมโพชฌงค์) เพราะเมื่อบุคคลมีกายสงบ มีความสุข ประดุจการได้ก้าวสู่บันได ขั้น ที่ 5

“ความรู้มีรากฐานมาจากจิตสำนึก”

สมบูรณ์แล้ว ทำให้สามารถก้าวสู่ บ้านโดชั้นที่ 6 ได้ด้วย ประตุจการก้าวสู่หลักธรรมแห่งลัมโพชนงค์ ข้อที่ 6 คือ จิตยอมตั้งมั่น เป็นหนึ่งเดียว เปรียบเสมือนไม้กระดาน 1 แผ่นขาดไว้ คือ จิตที่ ตั้งมั่นเป็นหนึ่ง ดังนั้น กายสงบ มีความสุข จิตยอมตั้งมั่น ชื่อว่า สมาธิ

“ไม้กระดาน 2 เป็นพื้น” คือ ความวางใจเป็น กลาง (อุเบกขาลัมโพชนงค์) เพราะเมื่อบุคคลนั้น ก้าวสู่ ความเป็นผู้มีจิตสงบตั้งมั่น เป็นบ้านโดชั้นสุดท้ายที่จะเป็น ฐานให้ก้าวขึ้นไปสู่พื้นแห่งความเป็นกลาง พื้นนั้นสามารถ วางขวดน้ำหรือสิ่งของต่าง ๆ ได้ เปรียบเสมือนจิตที่ตั้ง ความเป็นกลาง เป็นผู้วางเฉย มีจิตที่ตั้งมั่นได้เป็นอย่างดี แล้ว

ตั้งผู้เขียนได้อธิบายมาข้างต้นนั้น เป็นการ พัฒนาตามลำดับขั้นบันได เมื่อทำให้มากจนเกิดความ เจริญก้าวหน้าเต็มที่ ก้าวเป็นขั้นบันได จากการเจริญสติ เพื่อก้าวสู่ การเพียรธรรม การเพียรธรรมเพื่อก้าว สู่ ความ เพียรลงมือทำ ความเพียรเพื่อก้าวสู่ ความอิมใจ ความ อิมใจเพื่อก้าวสู่ความสงบกายสงบใจ ความสงบกายสงบ ใจ เพื่อก้าวสู่ความตั้งจิตมั่น และ สุดท้ายความตั้งจิตมั่น ที่เกิดจากการก้าวตามขั้นบันไดนั้น ย่อมทำให้โพชนงค์ 7 บริบูรณ์ด้วย เปรียบเสมือน สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรม บันได 6 ขั้น ที่สมบูรณ์

3.7 ปริศนาธรรมมัดสุ่มไก่

ปริศนาธรรมมัดสุ่มไก่ ปริศนาธรรมนี้ผู้เขียน ต้องการสื่อความหมายถึงหลักธรรมแห่ง อริยมรรคมี องค์ 8

ภาพที่ 7 สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมมัดสุ่มไก่ (ผู้เขียน)

ปริศนาธรรมมัดสุ่มไก่ เกิดจากหลวงปู่สรวงลิ่ง ให้สาธุศิษย์ตั้งเสาหลัก 2 เสา สำหรับนำ ไม้สอดสุ่มไก่ พาดเสาหลักมัดเชือกกลางไม้สอดสุ่มไก่และเสาหลักมัด เชือกกลางไม้สอดสุ่มไก่ จากนั้น นำสุ่มไก่ซึ่งสานเป็น ช่องตาข่าย แล้วหยางสุ่มไก่ขึ้นสอดไว้กับไม้สอดสุ่มไก่ใช้ เชือกมัดไว้ไม่ให้หลุดออกจากไม้สอดสุ่มไก่ จากนั้นหลวง ปู่สรวงท่านก็นำอาหารขนมหวานใส่ในสุ่มไก่ และท่านได้ พุดเชิญชวนให้สาธุศิษย์เอาอาหารขนมหวานมาใส่ในสุ่ม ไก่ด้วย เสร็จแล้วก็แจกอาหารขนมหวาน ในสุ่มไก่อ้นั้น เทียบเคียงหลักธรรมได้ดังต่อไปนี้ คำว่า “ช่องตาข่าย” หมายถึง สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) คำว่า “หยางสุ่มไก่” หมายถึง สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) คำว่า “หลวงปู่สรวง พุดเชิญชวนให้สาธุศิษย์เอาอาหารขนมหวานใส่ในสุ่มไก่” หมายถึง สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) คำว่า “นำอาหารขนม หวานใส่ในสุ่มไก่” หมายถึง สัมมากรรม (กระทำชอบ) คำว่า “แจกอาหารขนมหวานในสุ่มไก่” หมายถึง สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) คำว่า “เสาหลักมัดเชือก ท้ายไม้สอดสุ่มไก่” หมายถึง สัมมาวาจา (พยายาม ชอบ) คำว่า “ไม้สอดมัดสุ่มไก่” หมายถึง สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และคำว่า “เสาหลัก มัดเชือกกลางไม้สอด สุ่มไก่” หมายถึง สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) อริยมรรค มีองค์ 8 เป็นทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 13 : 21) เป็นปฏิปทา ก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อ ความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน องค์มรรค แต่ละข้อมีนัยพิสดาร อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ สามารถอธิบายสื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรม มัดสุ่มไก่ ได้ ดังต่อไปนี้

1) คำว่า “ช่องตาข่ายสุ่มไก่” หมายถึง สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) คือ เห็นอริยสัจ 4 เห็นไตรลักษณ์ หรือเห็น ปฏิจจสมุปบาท มีปัญญามาก มีความแจ่มแจ้งทะลุไป รัง ซึ่งเกิดจากการ ได้อบรมศีล สมาธิ ไว้ดีแล้ว เปรียบเสมือนช่องตาข่ายสุ่มไก่ 2) คำว่า “หยางสุ่มไก่” หมายถึง สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) คือ ความนึกคิด ในทางสละปลดจากกาม ความนึกคิดปลดออกจาก

“ความรู้มีรากฐานมาจากจิตสำนึก”

พยายาม และ ความนึกคิดปลอดจากการเบียดเบียน เปรียบเสมือน เมื่อส้มโก่งหงายขึ้น ก็ก็ยอมอิสระ ประดุจ ความอิสระจากกาม จากความพยายาม และ จากการเบียดเบียนการขังครอบไว้(นั่นเอง 3) คำว่า “หลวงปู่สรวย พุดบอกให้สาธุศิษย์เอาอาหารขนมหวานใส่ในส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาวาจา (เจรจาชอบ) คือ พุดคำสัตย์ พุดไม่ล่อลึงค์ พุดคำอ่อนหวาน พุดสิ่งมีสาระ เพราะการพุดคำสัตย์ ต้องกระทำด้วยการพุดคำจริง เป็นกลาง ไม่ล่อลึงค์ เป็นคำอ่อนหวานน่าฟัง มีสาระ มีประโยชน์ และตรงไปตรงมา เปรียบเหมือน หลวงปู่สรวยพุดบอกให้สาธุศิษย์เอาอาหารขนมหวานใส่ในส้มโก่ง 4) คำว่า “นำอาหารขนมหวานใส่ในส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมากัมมันตะ (กระทำชอบ) คือ ไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ทั้งหลาย ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดินในกาม เปรียบเสมือน นำอาหารขนมหวานใส่ในส้มโก่ง 5) คำว่า “แจกอาหารขนมหวานในส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) คือ เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาอาชีวะ เปรียบเสมือน แจกอาหารขนมหวานในส้มโก่งเพื่อเลี้ยงเหล่าสาธุศิษย์ทั้งหลาย 6) คำว่า “เสาทลักมัดเชือกท่ายไม้สอดส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาวายามะ (พยายามชอบ) คือ เพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดขึ้น เพียรกำจัดความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิด เพียรรักษาความดีไว้ เพราะเสาทลักมัดเชือกท่ายไม้สอดส้มโก่ง เป็นความระวังป้องกันไม่ให้ส้มโก่ง คว่ำลง ป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่อาหารขนมหวาน ซึ่งจะได้อะไรออกหลุดออกเพราะส้มโก่งรองรับรักษาอาหารขนมหวานไว้ หากเอนลงจนคว่ำก็เสียหาย ดังนั้น ความเพียรระวังป้องกันความชั่วไม่ให้เกิดขึ้น เพียรกำจัดความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิด เพียรรักษาความดีไว้ เปรียบเสมือนเสาทลักมัดเชือกท่ายไม้สอดส้มโก่ง 7) คำว่า “ไม้สอดมัดส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาสติ (ระลึกรู้ชอบ) คือ พิจารณาเห็นภายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม เพราะไม้สอดมัดส้มโก่งเป็นการเชื่อมมัดองค์ประกอบของสี่อประติษฐานธรรมให้เกิดความสมบูรณ์แบบโดยสอดทะลุส้มโก่งเพื่อเป็นแกน ในการยึดส้มโก่งไว้ ประดุจการมี

สติถ่วงตัวโดยสมบูรณ์ เพื่อส่งเสริมแก่การเชื่อมประสานธรรมประกอบกันไว้ทั้งส่วนแห่งศีล สมาธิ ปัญญา เปรียบเสมือน ไม้สอดมัดส้มโก่ง 8) คำว่า “เสาทลักมัดเชือกกลางไม้สอดส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) คือ ฌาน 4 เพราะเสาทลักมัดที่ตึงตึงมั่นและแข็งแรงมั่นคง เป็นแกนกลางแห่งความมั่นคง เป็นจิตที่ตั้งมั่นชอบ แน่นิ่งมีกำลัง ท่านหมายถึงเอา ฌาน 4 เปรียบเสมือนเสาทลักมัดเชือกกลางไม้สอดส้มโก่ง

ดังนั้น ปริศนาธรรมมัดส้มโก่ง คำว่า “ช่องตาข่ายส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาทวิภูฏิ (เห็นชอบ) คำว่า “หงายส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) “หลวงปู่สรวยพุดบอกให้สาธุศิษย์ เอาอาหารขนมหวานใส่ในส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาวาจา (เจรจาชอบ) “นำอาหารขนมหวานใส่ในส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมากัมมันตะ (กระทำชอบ) “แจกอาหารขนมหวานในส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) คำว่า “เสาทลักมัดเชือกท่ายไม้สอดส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาวายามะ (พยายามชอบ) คำว่า “ไม้สอดมัดส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาสติ (ระลึกรู้ชอบ) คำว่า “เสาทลักมัดเชือกกลางไม้สอดส้มโก่ง” หมายถึง ส้มมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) ปริศนาธรรมมัดส้มโก่ง เปรียบเสมือน มรรคมีองค์ 8 นั่นเอง

4.สรุป

หลักธรรมที่อุปมาสี่อประติษฐานธรรมของหลวงปู่สรวย ได้แก่ 1) สติปัฏฐาน 4 อุปมาปริศนาธรรมที่จุดไฟ 2) สัมมัปปธาน 4 อุปมาปริศนาธรรมว่าวหมุนรอบทิศ 3) อิทธิบาท 4 อุปมาปริศนาธรรมมัดโอง 4) อินทรี 5 อุปมาปริศนาธรรมเนียงไม้ตรี 5) พละ 5 อุปมา ปริศนาธรรมขึ้นว่าว 6) โพชฌงค์ 7 อุปมาปริศนาธรรมบันได 6 ชั้น 7) อริยมรรค มีองค์ 8 อุปมาปริศนาธรรม มัดส้มโก่ง สี่อประติษฐานธรรมของหลวงปู่สรวยทั้ง 7 ประการข้างต้นนั้น ถือว่าเป็น สันตินวัตกรรม เพื่อเสริมสร้างชีวิตและสังคมแห่งสันติสุข เพราะสี่อประติษฐานธรรมมุ่งหมายให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด มีความหมายและมีคุณค่าเชิงพุทธธรรมคำสอน

สามารถประยุกต์ใช้เพื่อประเพณีปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดคุณค่าต่อการเสริมสร้างชีวิตเชิงปัจเจก และยังช่วยเสริมสร้างให้เกิดสังคมแห่งสันติสุขและยั่งยืนด้วย สื่อประติมากรรมของหลวงปู่สรวงทั้ง 7 ประการ ที่ผู้เขียนได้อุปมาอธิบายสู่หลักธรรมแห่งสันติบท ดังกล่าว ผู้เขียนสามารถสรุปเป็น ภาพประติมากรรมแห่งสันตินวัตกรรม เป็นรูปภาพสัญลักษณ์โดยเรียงจากข้างล่าง ขึ้นข้างบนภายในกรอบวงกลม ได้แก่ 1. พระหัตถ์ 2. รัศมี 3. คำว่า “สุข” 4. ดอกบัว 5. นกพิราบคาบดอกบัว

ภาพที่ 8 สื่อประติมากรรมสันตินวัตกรรม

จากภาพที่ 8 เป็นการสื่อความหมายของสื่อประติมากรรมประติมากรรมของหลวงปู่สรวงที่ได้รับการอุปมาอธิบายไว้ข้างต้น คำว่า “พระหัตถ์” เปรียบเหมือน พระกรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า คำว่า “รัศมี” เปรียบเหมือน สติปัญญา คำว่า “สุข” เปรียบเสมือน ความสงบสุขภายใน คำว่า “ดอกบัว” เปรียบเสมือน ความรู้ ตื่น และเบิกบาน คำว่า “นกพิราบคาบดอกบัว” เปรียบเสมือน ผู้มีความสุขภายในแล้วก็ออกไปช่วยเหลือ เกื้อกูลหยิบยื่นสันติสุขแก่ผู้อื่นด้วย รวมความหมายว่า พระกรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าได้หยิบยื่น สติปัญญาให้แก่ชาวโลกเปรียบเสมือนพระหัตถ์ของพระองค์ยื่นแบออกมาก หากเมื่อผู้ใดได้ศึกษาประเพณีปฏิบัติตามย่อมนได้สัมผัส ความสงบสุขภายในที่แท้จริง เปรียบเสมือนรัศมีที่มีอักษร คำว่า “สุข” ของ หลวงปู่สรวงเขียนไว้ตรงกลาง ความสงบสุขภายใน คือ ความรู้ ตื่น และเบิกบานเปรียบเสมือนดอกบัวที่กำลังเบ่งบาน เมื่อผู้ใดได้สัมผัสความสุขภายในแล้วก็ออกไปช่วยเหลือ เกื้อกูลหยิบยื่นสันติสุขแก่ผู้อื่นด้วยเปรียบเสมือน นกพิราบโฉบบินคาบดอกบัว

เอกสารอ้างอิง

- ทิพย์จักร. (2556). หลวงปู่สรวง เทวดาเดินดิน. นนทบุรี: สำนักพิมพ์กรีนปัญญาญาณ.
- ธีรวี ทองเชื้อ และ ปรีดี ทুমเมฆ. (2560). แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 : มิติด้านการศึกษา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(3), 389–403.
- ประทีป พิษทองกลาง. (2560). อุปมาแห่งชีวิต: นัยพินิจเพื่อความเข้าใจชีวิตอย่างถ่องแท้. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(2), 348–365.
- พระมหาภูษัณห์ เขมทลสี. (2559). มงคลัตถ์ที่ปณี: ศาสตร์แห่งการดำเนินชีวิต. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 4(2), 373–382.
- พระมหาพรหมชา ฐมมหาโส. (2557). พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพรหมชา ฐมมหาโส. (2554). พุทธสันติวิธี. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.
- พระสรวิชัย อภิปัญญา. (2559). การสร้างและพัฒนารูปแบบการลดพฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา. วารสารรัชต์ภาคย์, 10(20), 141–154.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิพุทธอุทยานสัมพุทธโอ. (2557). **หลวงปู่สรวง โพธิสัตว์ (เทวดาเดินดิน)**.นนทบุรี: บริษัท ปัญญาจักร์ บุ๊คส์ บายดีง์ จำกัด.
- สาโรจน์ วงษ์ศรี. **ศิษย์ติดตามรับใช้หลวงปู่สรวง**, สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2557.
- สุชน ศรีหิรัญ. (2556). **หลวงปู่สรวง เทวดาเดินดิน ประวัติ อภินิหาร และวัตถุมงคล**.กรุงเทพมหานคร: บางกอกสาส์น พรินดีง์,
- อรรถพล รังสีวงศ์. (2560). **ธรรมจักร: สัญลักษณ์แห่งธรรมในพระพุทธศาสนา**. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(3), 184–194.

References

- Dhammabuddhayanassumputtho Foundation. (2014). **Luangpoo Sruang Bodhisattva (Angel Station)**. Nonthaburi: Punyachat Books.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). **Thai Tipitaka**. Bangkok: MCU Press.
- Phra Soravit Ahipanyo. (2016). **The Construction and Development of Models for youths’s Violent Behaviors Adjustment According to Buddhist Approach**. Rajapark Journal. 10(20), 141–154.
- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2011). **Buddhist Peaceful Mean**. Bangkok: 21 Century.
- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2014). **Buddhism and Modern Science**. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Phatchawat Khematassi. (2016). **Magalattadhipani: The Science of Well-being Life**. Journal of MCU Peace Studies, 4(2), 373–382.
- Puchthonglang, P. (2017). **The Metaphor of Life: Meaning Analysis for Clearly Understanding of Life**. Journal of MCU Peace Studies, 5(2), 348–365.
- Rangsiwongs, A. (2017). **Dhammacakka: from Significant Word to Sacred Symbol**. Journal of MCU Peace Studies, 5(3), 184–194.
- Srihirun, S. (2013). **Luangpoo Sruang: History, Supernatural and Sacred Objects**. Bangkok: Bangkok Chief Printing.
- Thongjuea, T. and Thummake, P. (2017). **The Guidelines for Human Resource Development in the 21 Century according to Educational Dimension**. Journal of MCU Peace Studies, 5(3), 389–403.
- Tipchakkara. (2013). **Luangpoo Sruang: Angel Station**. Nonthaburi: Green Publishing.
- Wongsrl., S. (2014). **Interview**. March 14.